

EMINESCU – THE DIFUSSE RELIGIOSITY (STYLISTIC STUDY)

Valerica Draica

Assist. Prof., PhD, University of Oradea

Abstract: Mihai Eminescu's poetry of great depth, is now a Christian sense, religious myths easy to deduce, his genius creates and recreates the Romanian spirituality; eminescologii surprised unexpected interpretations of Eminescu's poetic thinking, new values and connotations that component of everything that is Romanian. His work configures a Christian universe, it remains "open" over the years for those who feel and think Romanian, poet also ...

Keywords: symbol, hope, equanimity, Romanian spiritualitate substrate religious, Christian feelings

Eminescu a coagulat experiențe divine, o cultură uriașă de moșteniri ancestrale, a configurat, în opera sa, universuri nebănuite și posibilități de expresie la care puțini alți creatori au avut acces. Cunoașterea poetică, acest amalgam de filosofie, mitologie, este fluxul creator care a edificat orizonturi, toposuri și trăiri unice în lirica românească, aducând în prim-plan o uriașă sumă de componente ale spiritualității noastre. Etnicul și esteticul și-au dat mâna în cel mai fericit mod, aliajul lor exprimând originalitatea și specificul operei, legătura indisolubilă dintre universul sufletesc și istoric al neamului și profunzimea, frumusețea și substanța exprimării sale artistice.

Poezia lui Eminescu nu este religioasă, în accepție dogmatică, cu atât mai puțin ortodoxistă sau chiar creștină, deși apelul la divinitate, aluziile, trimiterile, chiar tratarea unor motive, teme, simboluri și mituri religioase sunt ușor depistabile.

Romantismul și expresionismul, de altfel, prin elanurile și adâncirile în cunoaștere și ființare presupun religiosul, livrescul religios. Eminescu a descoperit o seamă de determinante străvechi ale ființei românești în folclor, în credințele și practicile cultice, în modul de a fi al românului, care nu sunt creștine, dar a trecut în religiosul *românesc*, în ortodoxia românească, dându-i o coloratură aparte. Este, aici, atributul geniului, al intuiției și revelației, sistematizând eresurile, legendele, basmele, miturile autohtone sau comune spațiului sud-est european, într-o religie națională cu accente păgâne, eretice uneori, de o mare profunzime însă.

Eminescu nu este un poet religios, iar poezia sa nu este în accepția curentă, religioasă. Poet de geniu, romantic, Eminescu și poezia sa comportă, însă, interpretări dintre cele mai diverse, iar *religiosul* este prezent mai peste tot, începând de la tratarea *animistă* a naturii și până la invocarea divinității, trecând prin apelul la diferite motive sau mituri biblice. Trimiteri religioase, interpretări, chiar comentarii, apar și în poeziile *Ondina (Fantezie)*, *Dumnezeu și Om*, *Steaua vieții*, *Demonism*, *Miradoniz*, *Moarte, înger cu aripi negre*, *Preot și filosof*, *Eu nu cred nici în Iehova*, *Strigoii*, *Ta twam asi*, *Eterna pace*, *Mușat și ursitoarele*, *Glossă*, *Odă*, *Kamadeva* ..., ideile eminesciene fiind cu totul originale.

De altfel, poezia, proza, dramaturgia și articolele lui Eminescu, creații de o profunzime și complexitate exemplare, au fost supuse, de-a lungul timpului, unor exegeze pertinente și variate, uneori contradictorii, ceea ce dovedește că opera eminesciană este „o operă deschisă”¹, căreia i se pot descoperi mereu valențe noi, potrivit sensibilității epocii care-l receptează.

¹Umberto Eco, *Opera deschisă*, loc, București, Editura Editura pentru Literatură Universală, 1969, p. 45

Într-o vreme, Eminescu a fost considerat „socialist” ateist sau antireligios, aducându-se spre exemplificare versuri din *Împărat și proletar* sau *Viața*:

„Religia? – o frază de dâșii inventată
Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug...”
(M. Eminescu - *Împărat și proletar*).

„Când aud vreodată vreun rotund egumen,
Cu foalele-ncinse și obrazul rumen,
Povestind că viața e calea durerii,
Și că pocăința urmează plăcerii,
Mă întreb: Aceasta poate ca să știe
Cum este viața, cum cată să fie?”
(M. Eminescu - *Viața*)

Două observații se impun: în *Împărat și proletar*, opinia despre religie aparține proletarului, cu care poetul nu se identifică, iar în *Viața*, avem de-a face nu cu o atitudine antireligioasă, ci anticlericală, ceea ce este cu totul altceva.

Există, cu adevărat, la Eminescu, în opera sa, o *religiozitate difuză*, un sentiment creștin. Poemele filosofice eminesciene: *Rugăciunea unui dac*, *Cu mâne zilele ți-adaugi*, *Luceafărul...*, au un substrat religios, creștin.

În poezia *Cu mâne zilele ți-adaugi...*, de pildă, există idei ce trimit la adevărurile Evangheliei:

„Naintea nopții noastre împlă
Crăiasa dulcii dimineți,
Chiar moartea însăși e-o părere
Și-un vistiernic de vieți.
Din orice clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înțeleg,
Că sprijină vecia-ntreagă
Și-nvârte universu-ntreg.”
(M. Eminescu, *Cu mâne zilele ți-adaugi*)

Altădată, poetul elogiază virtuți creștine, ca speranța, în *Amicului F.I.* sau *Speranța*:

„Cum mângâie dulce, alină ușor
Speranța pe toți muritorii!
Și pier, cum de boare pier norii”
(M. Eminescu, *Speranța*),

ori vorbește despre echilibrul sufletesc al omului în care sălășluiește credința, ca în scrisorile Sfântului Apostol Pavel:

„Credința zugrăvește icoanele-n biserici
Și-n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici,
Dar de-ale vieții valuri, de al furtunii pas
Abia conture triste și umbre-au mai rămas.”
(M. Eminescu, *Melancolie*)

În sonetul *Răsai asupra mea* este invocată Sfânta Fecioară pentru redobândirea credinței și tinereții, în absența căreia „omul stă sub vremi”, cu viața răvășită și în bătaia tuturor vicisitudinilor:

„Dă-mi tinerețea mea, redă-mi credința
Să reapi din cerul tău de stele:
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie.”
(M. Eminescu, *Răsai asupra mea*)

Alte poeme sunt închinat sĂrbĂtorilor creștine (*Legenda lui Iisus, Colinde, colinde, Învierea*) sau sunt imnuri-invocații, precum *Rugăciune*:

„Rugi peste îngeri,
Din neguri te ardă,
Lumină dulce, clară,
O, Maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie!”

(M. Eminescu, *Rugăciune*).

O poezie de tinerețe, *Venere și Madonă*, este construită, după opinia lui Tudor Vianu, „pe tema contrastului dintre zeitatea antică a amorului și Sfânta Fecioară care întrupează virtuțile pilne de curățenie ale maternității”²:

„Venere, marmură caldă, ochi de piatră ca scânteia
Rafael, pierdut în visuri ca-ntr-o noapte înstelată
...Te-a văzut plutind regină printre îngerii din cer
Și-a creat pe pânza goală pe Madona Dumnezeu”

(M. Eminescu, *Venere și Madonă*).

Tot din faza de tinerețe datează și poemul *Christ* (1869), reluat, în mai multe variante, în *Dumnezeu și om* (1873), o meditație amplă asupra credinței, asupra degradării acesteia. Dumnezeu este privit, în contemporaneitatea eminesciană, ca om, un simplu rege, în opoziție cu crezul adânc și sincer în vechime, când Dumnezeu era Împărat umanității:

„Azi artistul te concepe ca pe-un rege-n tronul său,
Dară inima-i deșartă, mâna-i fină n-o urmează...
De a veacului suflare a lui inimă e trează
Și în ochiul lui cuminte tu ești om – nu Dumnezeu.
Azi gândirea se aprinde ca și focul cel de paie-
Ieri a fost credința simplă-însă sinceră, adâncă,
Împărat fuși Omenirei, crezu-n tine era stâncă...
Azi pe pânză te aruncă, ori în marmură te taie.”

(M. Eminescu, *Dumnezeu și om*).

Biruința divină din noaptea sfântă se transformă într-un imn de slavă și apoteoză închinat Atotputernicului, în *Învierea*, moment de revelație pe care poetul îl trăiește în toată intensitatea și măreția lui:

„Cântări și laude-nălțăm
Noi, Ție Unuia,
Primindu-l cu psalme și ramuri,
Plecați-vă, neamuri,
Cântând Aleluia!
Christos a înviat din morți,
Cu cetele sfinte
Cu moartea pre moarte călcând-o,
Lumina ducând-o
Celor din morminte!”

(M. Eminescu, *Învierea*).

Și nașterea Mântuitorului este descrisă sublim, în cosmicitatea ei, într-o adevărată capodoperă a genului: *Colinde, colinde*, poezie de o simplitate dezarmantă și de o frumusețe lăuntric-creștină de nedescris:

„De dragul Mariei

²Tudor Vianu, *Studii de stilistică*, București, EDP, 1968, p. 234

Ș-a Mântuitorului,
Lucește pe ceruri
O stea călătorului”...

(M. Eminescu, *Colinde, colinde*)

Aproape întreaga operă poetică eminesciană mustește de acea *religiozitate difuză* omniprezentă, care este, indiscutabil, apanajul creatorului de geniu. Opera eminesciană, de altfel, configurează un *univers creștin* răzbătând din inconștientul colectiv al neamului, care s-a născut și a evoluat odată cu credința. Ne amintim aici, că Eminescu a scris și articole teoretice cu temă religios-morală (*Învierea*, 1881), ori a analizat catolicismul și greco-catolicismul, cu pertinență și în mod obiectiv³, în virtutea faptului că el a înțeles un lucru pe care unii îl ignoră sau nu-l știu, chiar și teologi, acela că, indiferent de doctrinele care-l constituie, *creștinismul este supranațional*.

Bibliografie

Zoe Dumitrescu Bușulenga, *Cultură și credință*, Suceava, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2005

Ion Buzași, *Poezia religioasă românească*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003

Umberto Eco, *Opera deschisă*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1969

Mircea Eliade, *Sacrul și profanul*, București, Editura Humanitas, 1995

Mihai Eminescu, *Pagini despre catolicism*, Cluj Napoca, Editura Luminii, 1992

Mihai Eminescu, *Poezii*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999

G. I. Tohăneanu, *Expresia artistică eminesciană*, Timișoara, Editura Facla, 1975

Tudor Vianu, *Studii de stilistică*, București, EDP, 1968

³Mihai Eminescu, *Pagini despre catolicism*, Cluj-Napoca, Editura Lumina, 1992, p.34 și urm.